

Трајан ГОЦЕВСКИ

ПАЗАРНАТА ЕКОНОМИЈА И ЕКОНОМСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ КАЈ ПЕДАГОШКИТЕ КАДРИ

1. В о в е д

Поновите истражувања во сферата на економскиот и вкупниот општествен развој, неоспорно покажуваат дека нематеријалните фактори на развојот, во кои спаѓаат: нивото на стручната подготвеност на кадрите, научно-истражувачката работа и методите на управување со процесите, заземаат сè поголемо учество во структурата на создавањето на националното богатство. Така, кај средноразвиените земји влијанието на овие фактори врз порастот на производството надминува една третина, додека тоа учество кај високоразвиените зазема доминантно место.

Во прилог на оваа констатација зборува и фактот што Нобеловата награда за економија во 1993 година ја добија економистите Роберт Фогал и Даглас Норт од САД, кои се историчари на економијата и го анализираат придонесот на нематеријалните фактори за стопанскиот развој. Имено, тие докажале дека организационите промени во американската економија имале поголемо значење за порастот на продуктивноста на трудот од значењето на техничките промени. Исто така, тие укажуваат дека клучот за економските промени лежи во ефикасната економска организација која во себе го апсолвира, значењето, стручноста, инвентивноста, креативноста, способноста за управување и раководење и сл.

Поради оваа реалност во последно време не постои земја во светот која не му посветува посебно внимание на придонесот на кадрите, научно-истражувачката работа и методите на управување во подобрувањето на својата општа благосостојба. Притоа теоријата особено внимание му посветува на човечкиот ресурс како на првостепен фактор на развојот и тоа набљудуван од двата негови аспекти: квантитативниот и квалитативниот.

Квантитативниот аспект подразбира вкупно расположиво население на една земја како извор на рабона сила за вршење на општествената репродукција во сите нејзини фази, додека квалитативниот аспект на човечкиот ресурс ги третира сите негови специфичности и карактеристики како што се: квалификационата, образовната, старосната и останатите релевантни структури битни за стопанскиот развој. Така, се вели дека без максимално можна корисна употреба и унапредување на човечкиот фактор во општественото производство и без најоптимален развој на

нивната стручност, знаење и способност не е можно да се постигнува забрзан стопански и општествен развој. Овој заклучок се потврдува низ практиката на сите земји во светот а најизразен е во Јапонија, која како земја со лимитирачки природни ресурси успеа да се вброи во најразвиените земји потпирајќи се врз човечките ресурси. Но, за да се постигнуваат саканите ефекти во овој домен потребно е: 1). Во основа да се води ефикасна политика на развој и перманентно унапредување на знаењето, стручноста и талентираноста кај работната сила, што е задача на воспитно-образовниот систем на земјата; и 2). Да се изградат вредносни системи за корисна употреба на знаењето, стручноста и способноста во процесот на трудот на сите нивоа. Оттука се поставува и прашањето за оспособеноста и за условите во кои ќе дејствува нашиот воспитно-образовен систем, во смисла на подобрување на квалитативните својства на човечкиот ресурс (знаење, стручност, способност).

2. Пазарната економија и образованието

Денес со право се поставува прашањето кои се новите карактеристики на пазарната економија, кои ќе го условуваат натамошниот развој на воспитно-образовниот систем? За ова прашање се потребни пошироки елаборации, но ние ќе се задржиме само на некои од нив. Како прво се поставува прашањето на општите претпоставки кои ги наследивме во сферата на воспитанието и образованието, со кои влегуваме во пазарниот амбиент. Ова прашање има три димензии и тоа:

1. Во смисла на инфраструктурна изграденост, имаме: релативно добра ситуираност на образованието, раширена мрежа на институции, висок процент на опфат на генерациите во сите степени на образованието, но со ниско ниво на опременост со современи средства на стереотипна образовна технологија.

2. Во смисла на општествениот статус и положба на образованието имаме наследено неповолна клима за оваа дејност. Имено, таа е третирана како потрошувач на националното богатство, товар и бреме на заедницата и еден од факторите "кој го гуши општиот а пред сè економскиот развој на земјата". За жал и денес, образованието, науката и културата се издвојуваат надвор од стопанството и се посочуваат како едно од многуте зла кои му висат на главата на стопанството, што е своевиден апсурд.

3. Од стручен аспект, сепак во воспитно-образовниот систем и покрај позитивните резултати се чувствува стереотипност, неефикасност и пред сè неусогласеност помеѓу потребите од кадри и кадрите кои се едуцирани во воспитно-образовниот систем.

Второто клучно прашање се однесува на промената на сопственичките односи а со тоа и на продукционите односи.

- Досегашниот модел на општествено-економски и политички систем базира на доминирање на општествената сопственост, а со тоа и на адекватни продукциони односи. Сметаме дека проблемите на

сопственичките односи ќе бидат сржта на промените што ќе настанат натаму во општеството во целина, а со тоа и во економскиот и воспитно-образовниот систем. Тоа значи дека досега сè беше врзано со продукциони односи кои беа дефинирани како социјалистички самоуправни и тие условуваа и воспитно-образовниот систем да се врзува за таквите продукциони односи. Таквите односи кои произлегуваа од општествената сопственост ги ставаа на втор план структурата, науката, научните вредности итн. Сега треба да се направи инверзија на работите и да се создаде воспитно-образовен систем кој ќе базира пред сè на докажаните вредности врз знаењето и науката, а сè повеќе да се оддалечува од она што значи дневни интереси на разни субјекти кои се наоѓаат во општеството и кои во одредени периоди имаат ваква или онаква улога;

- Следниот проблем е околу дефинирањето на субјектите во општествено-економскиот систем. Сега како правен и економски субјект е дефинирано претпријатието-кое истапува на пазарот, работи според пазарни критериуми и освен интересот за профит сè друго за него добива второстепено значење. Затоа сега општеството преку своите институции треба да се појави и во таа смисла да го дефинира местото и улогата на воспитно-образовните организации, кои се занимаваат со еден суптилен проблем и кои, исто така, ќе делуваат во пазарни услови. Иако е јасно дека и тие имаат "стока" за пазарот, но таа "стока" не е како другите и затоа нивното место, улога и значење мора да биде специфично и тој проблем мора што порано да се разреши;

- Натаму, настапува период на пазарна валоризација на сите фактори на производството, па оттука ќе се постави и прашањето на вреднувањето на работната сила, која исто така, е првостепен фактор на производството. Работната сила, покрај квантитативните има и квалитативни аспекти во кои спаѓа знаењето, стручноста, способноста, кои се најбитни и директно зависат од степенот на развиеноста на воспитно-образовниот процес. Тука мора да се најде ефикасен спој кој ќе образува такви кадри што пазарот ќе ги прифаќа, цени, валоризира и со тоа и воспитно-образовните организации во материјална смисла да добијат поадекватен општествен третман;

- Се отвора и проблемот за слободно движење на капиталот, стоката работната сила, идеите итн. а тоа веќе значи создавање простор за конкуренција во сите области, па со тоа и во областа на образованието. Конкуренцијата веќе ќе значи дека мора повратно да се изградат критериуми за вреднување на кадрите од воспитно-образовните организации, за да може пазарот да ги прифаќа така што тоа него му одговара;

- Исто така, новиот систем заговара состојби во кои положбата на секој поединец, претпријатие, организација, ќе се определува врз основа на пазарната валоризација, при што пазарот ќе ги утврдува сите потреби, вклучувајќи ги и потребите од кадри, а тоа значи и самата структура на понудата на кадри на пазарот ќе мора да биде дефинирана врз основа на побарувачката од општествените, економските и другите субјекти што

ќе излезат на пазарот и ќе бараат соодветна работна сила, односно кадри, од одредени профили со соодветни знаења, стручност и способност. Затоа овие работи мора да се стават во корелација и да се организираме, бидејќи можеме да бидеме затечени и да имаме одредени проблеми во самата едукација на кадрите, нивната структура и прифаќањето на пазарот.

Во оваа состојба се поставува и прашањето за улогата на воспитанието и образованието? Тоа формира еден "суптилен производ" од кој натаму зависат целокупните односи во општеството, па затоа, имплицитно се наметнува прашањето, со организациите од областа на воспитно-образовниот систем мора да се занимава и државата што значи тие не ќе можат да бидат оставени (како што е сега дефинирано претпријатието) како самостоен правен и економски субјект во права смисла на зборот. Денес во развиениот свет се знае дека за науката и знаењето се утврдени модели и врз основа на нив се пресметува учеството на науката, знаењето, сознанието, во создавањето на националното богатство (тие денес во развиениот свет учествуваат дури некаде со две третини). Ние мораме во основа да поаѓаме од тој параметар и да се создадат критериуми со кои ќе се утврдува колку науката и знаењето учествуваат во создавањето на националниот доход, па оттука инверзно да се постави прашањето, како сега општеството преку создадениот национален доход ќе учествува во неговото финансирање (со колкав процент од тој национален доход).

3. Утврдувањето цена на образованието - неминовност

Во земјите со развиено пазарно стопанство, кон што тежнее и нашата, материјалното втемелување на воспитно-образовниот систем се потпира врз државните институции и приватниот сектор. Притоа учеството на државата скоро без исклучок во сите земји зазема доминантно место, а заедно со приватната конкуренција во одделни делови на системот сочинуваат конзистентен и високо ефикасен систем на едукација на кадри од сите профили и струки и за сите степени на образование. Според тоа и Македонија треба да прибегне кон воспоставување сличен модел на образование и воспитување, кој се покажа како ефикасен и општествено оправдан.

Ако е така, се поставува прашањето каде е проблемот? проблемот е во тоа што науката, образованието и целиот систем кај нас досега беше класифициран во сферата на потрошувачката (тој е потрошувач). Бидејќи ако е некој потрошувач тој е товар (а како товар не се прифаќа) па аналогно на тоа и самиот воспитно-образовен процес и организациите во него се сфаќани како товар. Според тоа, излезот или исходштето треба да се бара пред сè во рedefинирањето на оваа дејност, како производно-развоен ресурс, па притоа неговото третирање во цената на општествениот производ како трошок, мора да добие соодветно место, како дејност која директно создава вредности (а не која троши вредности).

Денес, кога зборуваме за местото и улогата на воспитно-образовниот процес во новиот општествено-економски амбиент, неминовно се наметнува потреба да се утврдат стандарди во образованието кои ќе подлежат на барањата на пазарот, односно на пошироката општествена заедница. Како резултат на тоа мора да се утврди и цената на образованието која државата мора да ја признае како нужност во цената на општествената репродукција, бидејќи понатаму производството на кадри учествува директно во создавањето на општествените вредности. При утврдувањето на цената на образованието мора да се оди редуцирано.

- *Првиот* дел од воспитно-образовниот процес може да оди на целосна пазарна валоризација, но тој дел мора да има најмало структурно учество во рамките на образовниот систем како целина.

- *Вториот* дел од воспитно-образовниот процес мора да оди комбинирано при што - дел ќе оди на пазарна валоризација, но еден добар дел од него ќе мора да биде финансиран комбинирано од државата (преку буџетот и другите институции што ќе бидат во функција на финансирањето на воспитно-образовниот процес) со дел од стопанството кое ќе се јавува како побарувач на кадрите, кои понатаму ќе ги ангажира во производствениот процес и создавањето на вредностите.

- *Третиот* дел целосно мора да го финансира државата преку формите што таа ќе ги определи (буџетот, фондови) и тука во основа влегуваат научните дисциплини и струките кои имаат национално значење и во ниедна состојба не можат да се подложат на пазарна валоризација (историски науки, наставничките институции итн).

Образовните организации треба да се поврзат и со дел од научната и истражувачката работа, која нужно ќе биде ставена во функција на воспитно-образовниот процес, а дел од неа ќе биде и во апликацијата. Досегашните искуства од финансирањето на универзитетите и во другите земји покажува дека и тој дел се обезбедува преку сигурни извори (фондови) кои посредно или непосредно ги определува државата преку своите инструменти за финансирање на тој дел.

Научно-истражувачката работа сфатена во поширока смисла ќе се реализира така што воспитно-образовните институции ќе се јавуваат на конкурси пред разни институции (стопанството, политичките партии и др. општествени организации итн.) и ќе изведуваат проекти врз пазарни услови, а резултатите од нив покрај останатото ќе бидат и во функција на подобрувањето на воспитно-образовниот процес и правилната едукација на кадрите. Само ваквиот интегрален модел на образованието и воспитанието може да одговори на современите пазарни барања на кадри оспособени да се носат со проблемите на новото индустриско, постиндустриско а сега сè повеќе и информатичко општество.

4. Структурните промени во стопанството и промените во образовниот систем

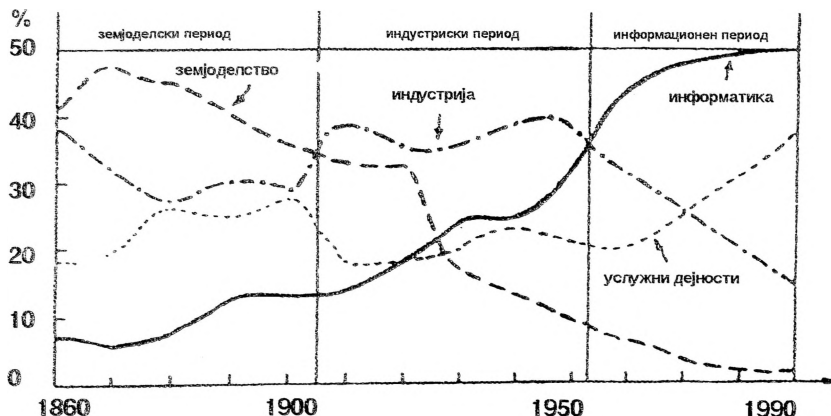
Денес светот е несомнено детерминиран од сестраниот и интензивен научно-технички развој кој ги зафаќа сите сфери на човековото живеење, а особено неговиот развој. Динамиката на промените особено во последните децении е толку интензивна што историјата досега такво нешто не забележала. Ваквите промени доведуваат до крупни структурни промени во стопанството но и во останатите сфери, така што сферата на образованието и науката од потрошувач се преселува во доменот на директна производна сила без која не може да се замисли прогресот. Традиционалните гранки, особено оние од примарниот сектор, постепено го намалуваат своето структурно учество, а го отстапуваат местото на новите производни гранки со супермодерна технологија и на услужните дејности. На повидок е еден нов период во развојот кој бара адекватно дефинирање и историско лоцирање во глобалните развојни процеси на светското стопанство. Новите развојни процеси доведуваат и до промени во структурата на побарувачката на работна сила што е сосема логично за развиените пазарни стопанства. Тие промени во структурата на работната сила може да се илустрираат преку следниве податоци:

ДВИЖЕЊА НА БРОЈОТ НА ВРАБОТЕНИТЕ ВО САД ПО СЕКТОРИ

Сектор	1800 год.	1950 год.	2000 год.
примарен	80-90%	15%	7%
секундарен	7%	30%	10%
терцијарен	10%	55%	80-90%

ИЗВОР: Влијание на движењата во производството на стручното образование, ВИПШ, Риска 1962 год.

Слични тенденции се покажуваат и кај движењето на учеството на одделните области и гранки во развиените земји што може да се види од следниот дијаграм:

Со оглед на определбата и на нашата земја за брз технолошки развој несомнено ќе дојде до вакви структурни промени и кај нас, па според тоа ќе настанат промени и во побарувачката на работната сила. Тоа имплицитно наложува и во сферата на образованието, кое оспособува кадри за потребите на општеството, будно да се следат овие промени и истите веднаш да се инкорпорираат во наставните програми и содржини, бидејќи само така образовниот систем ќе може да егзистира во пазарен амбиент на работењето. Промените, глобално, треба да се очекуваат во следниве правци:

- Намалување на учеството на примарниот сектор во создавањето на националното богатство, извозот, вработеноста и сл, а со тоа и побарувачката на работна сила од овие профили на образование.

- Секундарниот сектор ќе претрпи крупни структурни промени при што одредена динамика на развој ќе задржат технолошко-интензивните гранки, а ќе опаѓа учеството на технолошко-екстензивните и традиционалните гранки. Врз основа на ваквите промени треба да се планира и оспособувањето на кадрите.

- Терцијарниот сектор ќе доживее просперитет и неговото учество во создавањето на општествениот производ, извозот и вработувањето ќе се зголеми натпросечно. Тоа значи дека во овој сектор ќе има и најголема побарувачка на работна сила.

Согласно ваквите трендови треба да се адаптира и воспитно-образовниот систем, кој ќе профилира квалитетни кадри и по структура која ќе одговара на новите структурни промени во стопанството и општеството во целина.

5. Економиката на образованието како научна дисциплина

Во услови на инаугурација на моделот на пазарната економија, од особено значење е и прашањето за економското образование на кадрите кои работат во воспитно-образовниот систем, бидејќи очевидно тие покрај воспитно-образовната технологија, секојдневно ќе се соочуваат со економските аспекти, организацијата и управувањето со образовниот систем. Со тие прашања, покрај останатите економски дисциплини, најдиректно се занимава Економиката на образованието, како посебна економска дисциплина. Таа во основа се занимава со економските аспекти на воспитанието и образованието и ги истражува и анализира појавите, процесите, движењата и економските законитости кои се манифестираат во оваа сфера.

Со цел да дадеме придонес во афирмирањето на оваа посебна дисциплина најнапред ќе се задржиме на искуствата во некои земји од изучувањето на економиката на образованието, а потоа ќе ги изнесеме резултатите од анкетата направена со дипломираните педагози кои ја имаат изучувано наставната содржина од овој предмет.

Што се однесува до странските искуства може да се заклучи дека на сите факултети кои образуваат наставнички кадри задолжително се изучува предметот Економија на образованието, а истиот е застапен и на економските факултети. Во добар дел на случаите оваа дисциплина е надополнета и со планирањето на кадрите и организацијата и управувањето на образованието.

Поконкретно, искуствата во оваа сфера се следните:

- Во Хрватска на педагошките факултети се изучува педагошко-економска дисциплина под наслов: Планирање и економика на образованието, која има четири децении развој. На постдипломските студии на овие факултети се изучуваат две дисциплини и тоа:

Образованието и стопанството и Истражување на образовните потреби и планирање на образованието.

Во оваа држава и на редовните студии на Економскиот факултет се изучува предмет Економика на образованието и културата, а на постдипломските студии се изучува предметот Економика на образованието.

- Во Словенија, исто така, на педагошките факултети се изучува предметот под наслов Економика и организација на образованието. Во оваа држава во изминатите децении се напишани бројни наслови за економските аспекти на образованието, планирањето во образованието, управувањето и организацијата на воспитно-образовниот систем и сл.

- Во Бугарија, исто така, е развиена оваа научна дисциплина при што покрај изучувањето на содржини од економската сфера за редовните студии на педагошките факултети се организираат и специјалистички студии од областа на економиката, организацијата и управувањето со образовниот систем. Така на пример, по завршувањето на четиригодишните студии педагозите кои се определиле за специјализација во оваа област, слушаат предавања со фонд од 520 часа и по полагањето на испитите стануваат специјалисти по економика, организација и управување со образованието.

- Во Франција се изучува предметот Економија на образованието кој има долг традиција и спаѓа во развиените економски дисциплини. Предметот се изучува според учебникот на проф. Pierre Gravot, *Economie de l' education*; издаден во Париз 1993 година, кој според напатствијата е усвоен за учебник според кој се спрема испитот во цела Франција. Инаку овој професор раководи и со Лабораторијата за економика на образованието при Центарот за економски истражувања на Франција во Париз, која досега има вршено бројни истражувања на економиката на образовниот систем.

- И во Англија проблемот на економиката на образованието е одамна присутен. Може да се рече дека тој е сврзан со учењето на Адам Смит (1723-1790), кој прв докажал дека основниот покренувач на стопанската активност и стопанскиот развој е образованието, па се развива и надоградува до денес. Предметот кој денес се изучува се вика Економика на образованието, а се изучува на бројни високообразовни институции од

економската и педагошката дејност. И во оваа земја постојат бројни трудови, учебници и публикации со тема економика на образованието, а под тој наслов се издаваат и разни стручни списанија и ревији.

- И во останатите европски земји, но и во Северна и Јужна Америка, економското образование е застапено на сите високообразовни институции кои едуцираат кадри за воспитно-образовниот систем. Предмет Економика на образованието се изучува и на економските факултети.

- Искуствата во Република Македонија по прашањето на економското образование на воспитно-образовните кадри се сосема нови. Имено, на Институтот за педагогија сè до учебната 1990/91 година предметот Економика на образованието беше во групата изборни предмети, додека на останатите високо-образовни институции кои образуваат кадри за образовниот систем како и на педагошките академии тој предмет воопшто не е застапен.

Меѓутоа, следејќи ги новите тенденции, како во сферата на образованието и воспитанието така и во сферата на економските односи во земјата, се изгради став за измени на наставниот план и програми, при што предметот Економика на образованието од изборен станува редовен предмет на Институтот за педагогија при Филозофскиот факултет во Скопје. Оттогаш наставата ја ислушаа три генерации педагози, што претставува можност за согледување на искуствата од воведувањето на оваа дисциплина на овој Институт. За таа цел е спроведена анонимна анкета со 23 дипломирани педагози кои го полагаале предметот Економика на образованието, кои одговориле на 10 поставени прашања во врска со сите аспекти на предметот. Резултатите од оваа анонимна анкета се следните:

Во прашањето дали предметот Економика на образованието е актуелен за дипломираните педагози во денешни услови, 95,6% од анкетираниите одговориле потврдно, т.е. дека содржините кои се изучуваат се неопходни за нивно успешно вклучување во воспитно образовните институции. Од дополнителните разговори дури е сугерирано да се организира еден вид дополнителна настава за оние педагози кои не го полагаале испитот Економика на образованието.

Само 4,4% од анкетираниите се произнеле дека содржините не се актуелни со оглед на нивната професија.

На следното прашање, кое се однесува на застапеноста на содржините од областа на Економиката, 86,96% од анкетираниите одговориле дека тие се доволни, а 13,04% дека истите се само делумно доволни. Овие одговори упатуваат на заклучок дека дипломираните педагози иако имаат скромно искуство од примената на стекнатите знаења од оваа дисциплина, веќе дошле до заклучок дека тие не се до крај задоволни од обемот на наставните содржини.

На поставеното прашање, кои содржини се недоволно застапени и кои би ги додале во наставната програма, тие се определиле за три нови делови и тоа:

1. Организација и управување на образованието;
2. Планирање на образованието и кадрите;
3. Искуства од други земји.

И од овие одговори може јасно да се види дека дипломираните педагози кои се анкетирани, веќе имаат изградено став кон наставните содржини по овој предмет, како и кон тоа што би било полезно да се надополни во наставната програма со цел да се добива заокружено сознание од економската наука, нужно за успешно вршење на педагошката дејност.

На прашањето за литературата потребна за подготовки на самиот испит, како и за нејзината достапност за студентите, 73,91% од анкетираниите одговориле дека имаат на располагање доволно литература, а 26,08% одговориле дека имаат само делумно потребна литература за совладување на испитот.

Интересни се и одговорите на прашањето, дали како педагози без проблеми успешно ги совладуваат содржините од Економика на образованието 52,17% од анкетираниите одговориле дека без никакви проблеми ги совладуваат содржините, 21,73% дека тешко ги совладуваат, а 26,08% немаат став.

И овие бројки покажуваат дека студентите по педагогија релативно добро ги совладуваат содржините по предметот Економика на образованието.

Што се однесува до предавањата од овој предмет 47,82% од анкетираниите ги оценуваат како многу добри, 39,13% како добри, а 13,04% се изјасниле дека немаат став кон ова прашање.

Интересно е да се напомене дека 30,43% од испитаниците сметаат дека има потреба од воведување вежби по предметот Економика на образованието, 47,82% сеуште не изградиле став кон ова прашање, а само 21,73% се произнесуваат дека нема потреба за вежби по овој предмет.

Што се однесува до наставникот по овој предмет 78,26% го оценуваат како многу успешен; 17,39% како успешен, а 4,34% немаат став кон ова прашање.

Интересен е ставот на анкетираниите во врска со нивната оценка за потребата во Република Македонија од кадри, педагози и професори со проширени знаења од економијата, понатаму специјалисти за оваа област, магистри и сл, кои понатаму ќе можат успешно да ја следат и унапредуваат економската положба на образованието, организацијата и управувањето во воспитно-образовните институции и со планирањето на кадрите и образовниот систем. Имено, 82,60% од нив позитивно одговориле на ова прашање, 17,39% одговориле дека немаат размислувано за овој проблем, а ниту еден не се произнел негативно кон оваа потреба.

Во дополнителните разговори по ова прашање, добар дел од анкетираниите дури сметаат дека повеќе е неодржливо да не се оспособуваат кадри за раководење и управување со организациите и институциите од воспитно-образовниот систем, за организација и маркетинг во воспитанието и образованието и за планирањето на кадрите во државата.

Исто така, тие укажуваат на потребата од организирање дополнителна настава за директорите и другите раководни лица во средното и основното образование каде тие ќе се здобијат со дополнителни знаења од економијата, што е неопходно за нивното успешно работење во новите пазарни услови. За трајно решавање на овој проблем предлагаат специјалистички и постдипломски студии на Институтот за педагогија со изучување на неопходни економски дисциплини, организација, раководење, управување, маркетинг и сл, кои заедно со педагошките ќе ги профилираат толку потребните кадри за воспитно-образовниот систем на Република Македонија. Исто така е сугерирано да се размислува и за поделба на раководната функција при што раководењето со воспитно-образовниот процес да биде врзана за една личност а материјално-финансиската, менаџерската и маркетиншката да бидат врзани за друга личност, која покрај педагошките треба да има проширени знаења и од економската област.

Резултатите од оваа анкета укажуваат на сериозноста со која се соочуваат наставничките кадри, а посебно оние на раководни места, во остварувањето на своите задачи, како резултат на отсуството на соодветни знаења и подготовки од економските науки. Тие упатуваат на заклучок дека дипломираните педагози позитивно се однесуваат кон новите содржини кои им ги нуди Економиката на образованието, но се и за нивно проширување што треба да се има во вид во наредните сочинувања на наставните планови и програми.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Д-р Dragomir Vojnić, "Aktuelni problemi sistema društvene reprodukcije", Informator, Zagreb, 1982.
2. Д-р Никола Кљусев, "Меѓународниот трансфер на технологијата и земјите во развој", Комунист, Скопје, 1987.
3. Д-р Никола Кљусев, "Информацијата како развоен ресурс и економскиот предизвик", МАНУ, Скопје, 1980.
4. Д-р Antun Petak, "Osnove razvoja znanstvene delatnosti u SFRJ", Institut za društvena istraživanja, Zagreb, 1986.
5. Д-р Цветко Смилевски, "Интеракцијата на трансферот на знаењата и технолошкиот развој", "Просветно дело", 4/89, Скопје.
6. Д-р Никола Петров, "Новите тенденции во воспитанието и образованието и нивното влијание врз поставувањето нова концепција за реформа на воспитно-образовниот систем", "Просветно дело" 3/91, Скопје.
7. Д-р Трајан Гоцевски, "Стопанскиот развој и одбраната", НИО "Студентски збор", Скопје, 1988.
8. Д-р Трајан Гоцевски, "Технолошката зависност и задачите на воспитно-образовниот процес," "Педагошкото творештво во функција на научниот и технолошкиот развој", Сојуз на педагошките друштва, Скопје, 1990.
9. Д-р Златка Попова, "Технолошкиот развој на Македонија", "Македонска книга," Скопје, 1991.
10. Д-р Владимир Петковски, "Знаењето и новите технологии", "Комунист," Скопје, 1989.
11. Alain Fouraine "Postindustrijsko društvo", Globus, Zagreb, 1980
12. John Naisbitt "Magatrendovi", Globus, Zagreb, 1985.
13. Pierre Gravot "Economie de l'education" Paris, 1993.

MARKET ECONOMY AND ECONOMIC EDUCATION OF THE TEACHING STAFF

(Summary)

Giving emphasis to the significance of non-material factors of development, the author of this study attempts to evaluate economic education of the teaching staff in market economy.

Analyzing the inherited structure in the field of education in the Republic of Macedonia, the author gives an account of the infrastructure, of the social status, the place and the staff in the current stage of development.

The author offers a model for establishing a market price of education based upon the existing market principles of economy according to the Constitution of the Republic of Macedonia. Further on, he analyzes structural changes in economy that affect the educational system.

Through analysis of common experiences from Croatia, Slovenia, Bulgaria, France and England, the author gives his own views on the economy of education as a scholarly discipline at the Faculty of Philosophy in Skopje, suggesting its future course and place in education programmes and curriculums.